

Mūsų Europos Sąjunga: laikas būti drąsiems, veikti ir patenkinti lūkesčius

Buvusių Europos Parlamento narių asociacijos (BNA) pasiūlymas Konferencijai dėl Europos ateities

Šio pasiūlymo, kuris grindžiamas 2021 m. balandžio 22 d., birželio 30 d., spalio 12 d. ir gruodžio 7 d. posėdžių ataskaitomis ir dokumentais, taip pat gausiu ir įvairiu atskirų Buvusių narių asociacijos (BNA) narių ir Europos Parlamento narių indėliu, tikslas – pasiekti plataus masto sutarimą BNA ir jos Europos ateities svarstymų grupėje dėl dokumento, teikiamo Konferencijos dėl Europos ateities (toliau – Konferencija) plenarinei sesijai.

Įvadas

„Visada maniau, kad Europa bręs per krizes ir ji bus sprendimų, atrandamų tos krizės akivaizdoje, visuma.“ (Jean Monnet, Mémoires, Paris, Fayard, 1976, p. 488)

Šiuo sunkios krizės laikotarpiu yra kaip niekad svarbu, kad Europos Sąjunga (ES), kuri susiduria su iššūkiais tiek valstybėse narėse, tiek už jų ribų, apsvaistytų savo ateitį. Buvę EP nariai, susibūrę į BNA, gali prisidėti konkrečiu įnašu, atsižvelgiant į jų **kompetenciją, patirtį ir institucinę bei politinę atmintį** dirbant vienintelėje ES institucijoje, kurios narius tiesiogiai renka ES piliečiai.

Konferencija suteikia unikalią progą atvirai ir įtraukiai apsvaistyti ES ateitį ir paskatinti dialogą šiuo klausimu.

Manome, kad Konferencijoje daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama platesnio pobūdžio klausimams, susijusiems su europine integracija, tuo, kaip ES gali tapti veiksmingesnė, didinti gebėjimą veikti ir patenkinti piliečių lūkesčius, taip pat tuo, kaip galima geriau užtikrinti teisinės valstybės principo apsaugą, neatmetant galimybes

padaryti Sutarčių pakeitimų. Taip pat tikimės, kad bus rastas sutarimas kai kuriais tarpinstituciniais klausimais, pavyzdžiui, dėl vadinamosios *Spitzenkandidaten* sistemos ateities, ir kad bus pasimokyta iš naujausios ES krizės – tebesitęsiančios COVID-19 pandemijos.

Turime nuveikti daugiau. Todėl, kaip buvę EP nariai, norime būti drąsūs, nes ES neturėtų praleisti šios galimybės ateityje siekti platesnio užmojo.

Atsižvelgdami į tai, nusprendėme pateikti penkias bendrasias gaires, kurių ES turėtų laikytis ateityje plėtodama politiką ir politines strategijas.

Be to, parengėme 10 konkrečių pasiūlymų dėl ES plėtros krypties arba, kitaip tariant, sričių, kuriose reikia imtis iniciatyvos, sąrašą.

Bendrosios gairės

1. Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje įtvirtinta, kad ES „yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.“ Siekiant užtikrinti patikimumą tiek ES, tiek už jos ribų, pirmiau nurodytos pagrindinės vertybės ir principai neturėtų būti skaidomi nustatant, kad jie taikomi tik konkrečiose politikos srityse, o kaip tik turėtų būti kuo labiau integruojami į visus ES vykdomus veiksmus, taikant patikimus ir veiksmingus vykdymo užtikrinimo mechanizmus.

2. Siekiant patenkinti piliečių lūkesčius, būtina politinė valia užtikrinti ES pajėgumą veikti tiek taisyklių (kad nebūtų patekta į aklavietę), tiek išteklių požiūriu. Tai ypač svarbu Sąjungos sėkmei, nes piliečių prioritetai susiejami su priemonėmis ir būdais, kurie būtini įvairiose kompetencijos srityse, ir taip panaikinamas didelis atotrūkis tarp lūkesčių ir rezultatų, taip pat tarp plataus užmojo deklaracijų ir nepakankamų rezultatų. Užuoat diskutavus, ar Europai reikia suteikti daugiau ar mažiau galių, pagrindinis principas turėtų būti tas, kad ES būtų suteikta visa, kas yra reikalinga tam, kad ji galėtų veikti paisydama piliečių lūkesčių.

3. Turėtų būti pasitelktos visos šiuo metu Sutartyse numatytos priemonės ir būdai, įskaitant kelias iki šiol nepanaudotas galimybes¹, ypač galimybę padaryti Sutarčių pakeitimų, kuriais visada turėtų būti siekiama toliau stiprinti institucijų atskaitomybę ir ES demokratinę sistemą, visų pirma kiek tai susiję su Parlamento vaidmeniu ir gebėjimu priimti sprendimą Taryboje, taip pašalinant galimybę kiekvienai valstybei narei pasinaudoti veto teise.

4. Visos ES iniciatyvos turėtų apimti jos plataus masto politikos tikslus, o ne jiems prieštarauti. Kitaip tariant, ES politikoje turėtų būti derinami ekonominiai interesai (t. y. ekonomikos augimas ir klestėjimas) ir socialinė apsauga (t. y. gerovė ir gerbūvis) ir taip sukuriama konkurencinga socialinė rinkos ekonomika, kartu atsižvelgiant į aukštus aplinkos ir klimato apsaugos standartus. Iš tiesų, klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie jos tampa visuotiniu uždaviniu, dėl kurio reikia pertvarkyti mūsų visuomenę, kad būtų galima taikyti tvaresnius ir įtraukesnius modelius. Tam, kad ES ir toliau pirmautų šioje srityje, jai turėtų būti suteiktos politinės, teisinės ir finansinės priemonės.

5. Užtikrinant struktūriškesnį atskirų piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą ir daugiau dėmesio skiriant ES sprendimų priėmimo skaidrumui ir prieinamumui, kartu paisant subsidiarumo principo, visais lygmenimis (vietos, regionų ir nacionaliniu) turėtų būti stiprinama ES demokratija. Tokiu dalyvavimu nesiekama susilpninti nei Europos Parlamento ir nacionalinių parlamentų vaidmens, nei rinkimų proceso. Priešingai, dalyvaujamosios ir atstovaujamosios demokratijos principai turėtų būti aiškinami kaip du vienas kitą papildantys principai. Reikėtų stiprinti Europos politinių partijų vaidmenį, ypač per Europos Parlamento rinkimus.

Konkretūs pasiūlymai

1. Tebesitęsianti COVID-19 pandemija parodė, be kita ko, kad reikalingas didesnis valstybių narių solidarumas, visų pirma nepaprastosios padėties metu. ES lygmeniu turėtų būti steigiami savitarpio paramos ir trumpalaikės pagalbos sveikatos srityje mechanizmai. Atsižvelgiant į tai, tvaresnių sprendimų pagrindas turėtų būti

¹ Komentarą dėl Sutarčių straipsnių, kurie nėra taikyti, žr. 2017 m. vasario 16 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl Europos Sąjungos veikimo gerinimo remiantis Lisabonos sutarties teikiamomis galimybėmis (OL C 252, 2018 7 18, p. 215), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0049>.

solidarumas, kuris įveikė vadinamuoju koronacionalizmu grindžiamą į valstybes nares orientuotą pradinį atsaką, ir bendri laimėjimai kovos su pandemija srityje. Kitaip tariant, svarbiausias klausimas turėtų būti toks: ar kilus kitai didelei nelaimei arba krizei ES bus pasirengusi geriau?²

2. Pasaulyje, kuriame pavienės valstybės narės negali konkuruoti su vienašališkai veikiančiomis galingiausiomis pasaulio valstybėmis, tikra ES užsienio saugumo ir gynybos politika turėtų būti plėtojama Taryboje dažniau taikant kvalifikuotą balsų daugumą (pavyzdžiui, sankcijų nustatymo klausimais) ir pasinaudojant visomis Sutartyje numatytais lankstumo priemonėmis, įskaitant nuolatinį struktūrizuotą bendradarbiavimą (PESCO), – tai padėtų nepatekti į aklavietę. Turi būti sukurti bendri ir tinkamai veikiantys gynybos pajėgumai, kad ES arba jos valstybės narės galėtų reaguoti nepaprastosios padėties ar krizės atvejais (pavyzdžiui, įvykių Kabulo oro uoste atveju). Šiomis aplinkybėmis turėtų būti sustiprintas Šiaurės Atlanto aljanso (NATO) europinis ramstis. Būtent to piliečiai tikisi iš ES. Tai tik politinės valios klausimas. Užsienio reikalų srityje perėjus prie kvalifikuotos balsų daugumos, valstybės narės būtų nebe veto teisę turintys veikėjai, o taptų sąžiningais tarpininkais, kurie turėtų gebėti pasiekti bendrą sutarimą opiais ir esminiais klausimais.

3. Remdamasi su priemone „NextGenerationEU“ susijusia patirtimi, Sąjunga turėtų būti pajėgi toliau plėtoti savo išteklius ir priimti sprendimus dėl jų taip pat, kaip ir bet kurio kito lygmens valdžios subjektai. Kitaip tariant, ES turėtų turėti fiskalinę autonomiją, t. y. galėti finansų rinkose telkti lėšas išleisdama obligacijas (skolinimosi pajėgumas), be kita ko, ir ne pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, ir rinkti ES lygmens mokesčius, susijusius su jos kompetencija³. Pagal priemonę „NextGenerationEU“ sukurtų priemonių taikymo pratęsimas turėtų būti aptartas

² Žr. pakeitimą, kurį Konvente dėl Europos ateities (2001–2003 m.) pateikė, be kita ko, Elmar Brok ir kuriuo kaip vieną iš pasidalijamosios ES kompetencijos sričių buvo pasiūlyta įtraukti „kovą su didele tarpvalstybinio pobūdžio grėsme visuomenės sveikatai“, <http://european-convention.europa.eu/docs/Treaty/pdf/12/global12.pdf> (p. 11). Taip pat žr. nuorodas į visuomenės sveikatą kaip vieną iš pasidalijamosios kompetencijos sričių, pateikiamas XI darbo grupės socialinės Europos klausimais galutinėje ataskaitoje (Briuselis, 2003 m. vasario 3 d., <http://european-convention.europa.eu/pdf/reg/en/03/cv00/cv00516-re01.en03.pdf>), pavyzdžiui: „dabartinės redakcijos [Europos bendrijos steigimo sutarties (Nicos sutarties konsoliduotosios redakcijos)] 152 straipsnio apimtis turėtų būti išplėsta, kad Sąjungai būtų suteikta platesnė kompetencija visuomenės sveikatos srityje ir kad jis apimtų tokius klausimus kaip didelė tarpvalstybinio pobūdžio grėsmė, užkrečiamosios ligos, bioterorizmas ir PSO susitarimai“ (p. 15).

³ „Jei norime, kad šis perversmą lemiantis priemonių rinkinys taptų tikra antrąja A. Hamiltono reforma, kurios Europai ypač reikia, turime pamėginti ir išlaikyti dinamiką atrodanti, kaip skolinimosi pajėgumą išlaikyti ir po krizės, ir palaipsniui jo išteklius, kurie dabar skirti mažinti nacionalinių biudžetų našta, paversti ES politikos finansavimu“ (Alain Lamassoure, 2021 m. lapkričio 10 d.).

atliekant 2021–2027 m. daugiamečių finansinės programos laikotarpio vidurio peržiūrą. Grįžimas prie subalansuotų nacionalinių biudžetų galėtų vykti lygiagrečiai didinant skolinimąsi ES lygmeniu, kuris leistų įgyvendinti nacionalines investicijas. Be to, šie nauji veiksmai turėtų būti įtvirtinti Sutartyse. Europos Parlamento vykdoma parlamentinė kontrolė taip pat turėtų apimti ne tik išlaidas, bet ir pajamas. ES užmojai turėtų atsispindėti jos bendrajame biudžete. Neįmanoma įgyvendinti plataus užmojo politikos, tuo labiau veikti drąsiai, kai tam kliudo kuklūs ištekliai.

4. Skaitmenizacija turėtų būti įtrauki ir nepalikti nė vieno nuošalyje, o ES piliečiams bei valstybėms narėms teikti apsaugą. ES turėtų imtis vadovaujamo vaidmens kovos su elektroniniais nusikaltimais srityje, visų pirma daromais iš trečiųjų valstybių. Dezinformacija ir melagingų naujienų sklaida nuolat daro žalą mūsų vertybėms ir principams, todėl turėtų būti laikomos nusikaltimu demokratijai. ES turėtų padėti užtikrinti saugią e. erdvę visoms valstybėms narėms ir visų lygmenų valdžiai.

5. Reikia plačiau vykdyti europinio švietimo ir informavimo veiklą, ypač orientuotą į jaunąją kartą, visų pirma parengiant daugiakalbę ir skaitmeniniu būdu prieinamą pedagoginę medžiagą visiems piliečiams apie Europos istoriją, kuri būtų grindžiama pirmiausia tarpvalstybinėmis perspektyvomis⁴, europinė integracija ir ES demokratine sistema.

6. Reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti teisinės valstybės principo apsaugą, visų pirma kiek tai susiję su dabartinėmis valstybėmis narėmis. ES negali įtikinamai reikalauti aukštų standartų ir pavyzdinio elgesio iš šalių kandidačių, juo labiau nurodyti trūkumus trečiosiose valstybėse, jei jos pačios valstybės narės veikia nesilaikydamos savo pagrindinių vertybių ir principų. Todėl ji turėtų parengti ir visose valstybėse narėse visapusiškai taikyti keletą teisinės valstybės principo laikymosi užtikrinimo priemonių.

7. Geopolitinis nestabilumas, pasaulinė konkurencija dėl gamtos išteklių, ES priklausomybė nuo energijos importo iš trečiųjų valstybių ir klimato kaitos politikos poveikis – visa tai aiškiai rodo tikros energetikos sąjungos poreikį. Siekiant skatinti ES naudoti atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir tiekti įperkama energiją bei užtikrinti itin saugų energijos tiekimą visiems jos piliečiams ir įmonėms, turėtų būti pašalintos

⁴ Žr., pavyzdžiui, Europos istorijos namų interneto svetainę adresu <https://historia-europa.ep.eu/lt/tikslas-ir-vizija>.

vidaus rinkos integracijos kliūtys, koordinuojama nacionalinė politika, o energetikos vaidmuo turėtų atsispindėti ES užsienio politikoje.

8. Spitzenkandidaten sistemos įgyvendinimą turėtų užtikrinti visų pirma pats Parlamentas. Sistemos ateitis pirmiausia priklausys nuo Parlamento noro užimti poziciją Europos Vadovų Tarybos atžvilgiu. Siekiant sustiprinti Spitzenkandidaten sistemą, svarstyta galimybė sudaryti tarpvalstybinius sąrašus, kuriuose būtų numatytas ribotas vietų skaičius, su sąlyga, kad dėl to neatsiras EP narių skirstymas į pirmarūšius ir antrarūšius. Skiriant ir renkant Komisijos pirmininką lemiamą reikšmę turi frakcijų turimų vietų skaičius Parlamente, kuriame visi EP nariai yra lygūs. Bet kuriuo atveju reikėtų atstovus priartinti prie savo rinkėjų ir stiprinti piliečių tapatinimąsi su EP nariais.

9. Taryba, kaip antroji Sąjungos teisėkūros institucija, turėtų dėti daugiau pastangų, kad jos svarstymai būtų matomi ir skaidrūs. Ši teisėkūros institucija turėtų veikti kaip viena valdžios institucija, kurioje priimami visi galutiniai sprendimai, o posėdžiai turėtų būti atviri visiems piliečiams, panašiai kaip ir Parlamente.

10. Vakarų Balkanų šalims reikia tikros europinės perspektyvos⁵. Tai galima padaryti tik turint konkretų ir išsamų veiksmų planą kartu su griežtu tvarkaraščiu. Tokiu būdu būtų sugriežtintos abipusiškai keliamos sąlygos: šalys kandidatės žinotų, ką ir kada padaryti, kad galėtų tapti ES narėmis, o valstybės narės būtų skatinamos laikytis plėtos perspektyvų, dėl kurių jos susitarė, ir stiprinti ES integracijos pajėgumus, visų pirma susijusius su jos sprendimų priėmimo procesu.

Dokumentą 2021 m. gruodžio 8 d. priėmė BNA vykdomasis komitetas, kurį sudaro:

Hans-Gert PÖTTERING, pirmininkas

Monica BALDI, pirmininko pavaduotoja

Jean-Pierre AUDY, išdininkas

Teresa RIERA MADURELL, garbės sekretorė

Michael HINDLEY, narys

Brigitte LANGENHAGEN, narė

Miguel Angel MARTÍNEZ MARTÍNEZ, narys

⁵ Žr., pavyzdžiui, 2021 m. kovo 25 d. EP pranešimą spaudai, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210322IPR00528/enlargement-reports-meps-fully-support-western-balkans-european-future>.

Edward McMILLAN-SCOTT, narys

Pier Antonio PANZERI, narys

Manuel PORTO, narys

Parengta remiantis pasiūlymu, priimtu 2021 m. gruodžio 7 d. BNA Europos Sąjungos ateities svarstymų grupės, kurią sudaro:

Hans-Gert PÖTTERING, BNA pirmininkas ir buvęs Europos Parlamento pirmininkas (grupės pirmininkas)

Enrique BARON CRESPO, buvęs Europos Parlamento ir BNA pirmininkas (Ispanija, S&D, 1986–2009 m.)

Elmar BROK, buvęs EP narys (Vokietija, PPE, 1980–2019 m.)

Pat COX, buvęs Europos Parlamento ir BNA pirmininkas (Airija, ALDE, 1989–2004 m.)

Monica FRASSONI, buvusi EP narė (Italija, Verts, 1999–2009 m.)

Genowefa GRABOWSKA, buvusi EP narė (Lenkija, SOC, 2004–2009 m.)

Zita GURMAI, buvusi EP narė (Vengrija, S&D, 2004–2014 m.)

Alain LAMASSOURE, buvęs EP narys (Prancūzija, PPE, 1989–1993, 1999–2019 m.)

Richard CORBETT, buvęs EP narys (Jungtinė Karalystė, S&D, 1996–2009, 2014–2020 m.) (stebėtojas)

Parengta glaudžiai bendradarbiaujant su profesoriumi Stevenu Van Hecke ir BNA generaline sekretore Elisabetta Fonck.